

1.

Vyrų pensionas

Pro tirštus garvežio dūmų kamuolius, kurie dabar draikosi po peroną, nieko nematyti. Reikia į juos įsiskverbti, leistis akimirką pilko rūko apakinamam, kol žvilgsnis, įveikęs šį išbandymą, taps aštrus, skvarbus ir visaregis.

Pirmiausia išvysime perono grindinį, plokščių kvadratus su vienur kitur prasikalusiais skurdžios želmės kuokšteliais – erdvę, kuri bet kokia kaina nori išlaikyti tvarką ir simetriją.

Netrukus ant jo pamatysime kairės kojos batą, rudą, odinį, nebe pirmo naujumo, prie jo iškart prisijungs antras, dešinys; šis atrodo dar labiau nustekentas – nosis nubroz-dinta, oda vienur kitur išberta šviesių dėmelių. Batai kuri laiką stovi dvejodami, bet paskui kairysis žengia pirmyn. Judesio kilstelėta klešinė mirksniui atidengia juodą medvilninę puskojinę. Juodai spalvai dar paantrina atlapoti drapinio palto skvernai; šiandien šilta. Rudą odinį lagaminą

laiko suspaudusi smulki plaštaka – blyški, bekraujė; nuo įtampos joje iššoko gyslos ir dabar rodo į savo ištakas – kažkur giliai, rankovės viduriuose. Iš po palto šmėsčioja flanelinis švarkas – ne itin geros kokybės ir kiek pavargęs po ilgos kelionės. Ant jo matyti smulkių neaiškios kilmės taškiukų – tai pasaulio žvynai. Balta marškinių apykaklė, prisegama, tikriausiai bus visai neseniai pakeista, nes jos baltumas šviežesnis už pačių marškinių baltumą ir kontrastuoja su keleivio žemės spalvos veidu. Dėl šviesių akių, antakių ir blakstienų tasai veidas atrodo ligūstas. Visa ši žmogysta raudonai žėrinčio vakarinio dangaus fone kelia nerimą, lyg būtų atkakusi čia, į šiuos melancholiškus kalnus, iš ano pasaulio.

Keleivis drauge su kitais atvykėliais patraukia į stoties, stebėtinai didelės šiai kalnų vietai, pagrindinę salę; nuo kitų jis vis dėlto skiriasi – eina neskubėdamas, netgi padelsdamas ir niekas jo nelaukia, niekas neišeina jo pasitikti. Stato lagaminą ant nuzulintų plytelėmis išklotų grindų ir užsimauna šiltas pirštines. Viena jų, dešinė, ant susuktos į tūbą plaštakos netrukus keliauja prie lūpų priimti trumpų, sausų kosulių parado. Jaunuolis gūžiasi ir ieško kišenėje nosinės. Pirštai akimirką čiuopia vietą, kur kišenėje po palto medžiaga slepiasi pasas. Atidžiau pažiūrėję, pamatysime įmantrų braižą, koku kažkoks galicietis valdininkas užpildė dokumento grafas: Mečislovas Voiničius, katalikas, Lvovo politechnikos instituto studentas, gimęs

1889, akys mėlynos, ūgis vidutinis, veidas pailgas, plaukai šviesūs.

Šisai Voiničius dabar pėdina per pagrindinę geležinkelio stoties salę Ditersbache, kurs yra netoli Valdenburgo, žengia nedrąsiai per niūrią aukštą patalpą, kur ant aukščiausių karnizų tikriausiai gyvena aidas, ir jaučia, kaip laukiamajame pro kasų langelius jį budriai seka kažkieno akys. Žvilgteli į didelį salės laikrodį – valanda vėlyva, tai paskutinis traukinys iš Breslau. Kiek padvejoja, o paskui išeina iš stoties pastato į lauką ir bemat patenka į glėbį dantytam kalnų horizontui.

Atvykėlis nustemba, kad vasara čia seniai baigėsi ir ant grindinio jau pabirę pirmųjų lapų, nors dar tik rugsėjo vidurys. Pastarosiomis dienomis tikriausiai lijo, nes lengva migla dar kone aklina užklojusi peizažą, darydama išimti tik tamsioms upokšnių linijoms. Jaunikaitis, jo plaučiai, jaučia, kad esąs aukštai, tai gerai veikia jo ligos išvargintą kūną. Voiničius stovi ant stoties laiptų, įtariai apžiūrinėdamas savo plonapadį apavą – teksią pagalvoti apie žieminius batus. Lvove tebežydi astrai ir gvaizdūnės, ir niekam nė nesivaideno joks ruduo. O čia štai aukštas horizontas, todėl yra dar tamsiau ir spalvos atrodo ryškesnės, beveik vulgarios. Tą akimirką jį apima gerai pažįstama melancholija, būdinga žmonėms, įsitikinusiems, kad greitai mirs. Jaučia, kad tasai pasaulis aplinkui – tai popieriniame ekrane nutapyta dekoracija, galėtų įbesti pirštą į šį monumentalų peizažą ir pradurti skylę tiesiai į nebūtį. Ir jį, nebūtis, imtų lietis iš

ten tarsi potvynis ir galop pasiektų ir jį, griebtų jam už gerk-
lės. Prireikia papurtyti galvą, kad atsikratytų šio vaizdinio.
Vaizdinys subyra į lašelius ir iškrenta ant lapų. Laimė, ke-
liu jo pusėn darđa neišvaizdus, brikelę primenantis vežimas.
Jame sėdi liesas, šlakuotas vaikinukas keista apranga. Dėvi
lyg kokią karišką striukę sunkiai nusakomos kilmės – nes
nepanaši nei į prūsišką mundurą, tatai būtų tokioje vietoje
suprantama, nei į joki kitą – ir įmantriai ant šono nusmauktą
karišką pilotę. Netardamas žodžio sustoja priešais Voiničių
ir kažką po nosimi bambėdamas ima jo bagažą.

– Kaip laikotės, gerasis žmogau? – mandagiai klausia
Voiničius mokykline vokiečių kalba, tačiau veltui laukia
atsakymo; anas užsitraukia ant akių kepurę ir nekantriai
parodo jam vietą brikelėje.

Vežėjas negaišdamas paragina arklį. Iš pradžių jiedu
važiuoja grįstomis miestelio gatvėmis, paskui keliu, vingu-
riuojančiu sutemose tarp stačių skardžių per mišką. Nuolat
girdėti netoliese tekančios kalnų upės šniokštimas, Voini-
čius jaučia jos kvapą, tas kvapas: drėgnos miško paklotės,
pūvančių lapų, amžinai šlapių akmenų, vandens jam visada
kelia nerimą. Jis mėgina užmegzti kalbą su vežėju, klau-
sinėja šio ir to, pavyzdžiui, kiek ilgai važiuosią, kaip šisai at-
pažinęs jį stoty, kuo esąs vardu, tačiau tas nė neatsigręžia,
tyli. Dujinis žibintas vaikinuko dešinėje apšviečia dalį jo
veido, iš profilio panašaus į kalnų graužiko – švilpiko snu-
kutį, ir Voiničius pagalvoja, kad vaikis tikriausiai yra arba
kurčias, arba netašytas stuobrys.

Pagaliau, po kokių trijų ketvirčių valandos, jiedu išnyra iš miško šešėlio ir įvažiuoja į stebėtinai lėkštą klonį, nelauk- tą tokioje vietoje plynaukštę tarp miškuotų kalnų. Dangus gęsta, tačiau dar matyti tas įstabus horizontas, kuris kiek- vienam atvykėliui iš žemumų tarsi užgniaužia kvapą.

– Gerbersdorfas, – staiga sako vežėjas netikėtai aukštu, vaikišku balsu.

Bet Voiničius nieko nemato, nieko, išskyrus tankią tam- sos sieną, nesvetingai ištisais skivytais besiknojančią nuo šlaitų. Ir tik tada, kai akys prie jos pripranta, staiga išvysta viaduką – jiedu palenda po juo ir įvažiuoja į miestelį. Pir- miausia juos pasitinka masyvus raudonų plytų pastatas, tada iškart kiti, mažesni, statiniai ir gatvė, ir net du dujiniai žibintai. Plytų namas pasirodo esąs milžinas, auga akyse, o vežimui judant iš tamsos išnyra murzina geltona šviesa spingsinčių langų eilės. Voiničius negali atplėšti akių nuo šio netikėto triumfališko reginio ir dar ilgai atsigręžęs žiūri, kol tas paskęsta sutemose nelyg didžiulis garlaisis.

Brikelė dabar pasuka į siaurą keliuką palei upokšnį, per- važiuoja per tiltelį, nutratėdama ratais taip, lyg kas šaudytų. Galop sustoja prie medinio trobesio, architektūra jo tokia keista, kad iškart pagalvoji apie degtukų namelį – tiek ten verandų, balkonėlių ir terasų. Languose žiba maloni šviesa. Po antro aukšto langais matyti gražus švabacheriu iš storos skardos išpjaustytas užrašas:

Gästehaus für Herren

Voiničius pajunta palengvėjimą, išlipa iš brikelės ir įtraukia į plaučius didelį gurkšnį to naujo oro, juk sakoma, kad jis gydo net sunkiausius atvejus. Gal vis dėlto pernelyg paskuba, nes antai jį ištinka toks iš kojų verčiantis kosulio priepuolis, jog turi pasiremti į tiltelio baliustradą. O tada, kosėdamas, pajunta šaltį ir nemalonų perpuvusio medžio glitumą, ir gero pirmojo išpūdžio kaip nebūta. Neįstengia sutramdyti pragariškų diafragmos spazmų ir jį persmelkia siaubas – kad tuojau uždus, kad tai bus paskutinis priepuolis. Mėgina nepasiduoti panikai, galvoti apie žydinčią pievą, apie šilumą, saulę, kaip kad patarė daktaras Sokolovskis. Labai stengiasi, nors akys ašaroja, o į veidą priplūsta kraujo. Jam atrodo, kad dar kiek ir iškosės savo sielą.

Bet tada pajunta spustelint petį – netrukus aukštas, atleistiškai sudėtas žilstelėjęs vyriškis paduoda jam ranką. Pro ašaras Voiničius mato jo rausvą, sveiką veidą.

– Na jau, na jau, susiimkite, meldžiamasis, – taria tas su tokia plačia šypsena ir pasitikėjimu savimi, kad leisgyvis nuo kosulio svečias panūsta prisiglausti prie jo ir leistis paguldomas į lovą, lyg vaikas. Būtent taip. Vaikas. Lova. Truputį susigėdęs apsikabina vyriškį už kaklo ir leidžiasi vedamas per egliniaiis dūmais prakvipusią priemenę ir minkštais, kiliminiu taku išklotais laiptais į viršų. Visa tai truputį primena imtynes, vyrišką sportą, kada tvirti kūnai puola vienas prie kito, surakina glėbyje, meta, tačiau ne tam, kad sužalotų vienas kitą, priešingai – kova tėra dingstis parodyti viens kitam švelnumą ir artimo meilę.

Voiničius pasiduoda stiprioms rankoms, leidžiasi nuvedamas į kambarį antrame aukšte, pasodinamas ant lovos ir nuvelkamas paltą bei megztinį.

Vilhelmas Opicas – taip prisistato vyriškis rodydamas pirštu sau į krūtinę – apglobia ją vilnoniu pledu ir iš kiekvieno rankų, kurios trumpam pasirodo durų plyšyje, paima puodelį su karštu, gardžiai kvepiančiu sultiniu. Kol Mečislovas siurbčioja mažais gurkšneliais, Vilhelmas Opicas iškelia pirštą į viršų (Voiničius jau spėjo pastebėti, kokia svarbi Vilhelmo dalis yra tasai pirštas) ir sako minkšta, kiek juokinga vokiečių kalba:

– Rašiau profesoriui Sokolovskiui, kad sustotumėt pailsėti Breslau. Tokia kelionė pernelyg ilga ir varginanti. Sakiau.

Sultinio šiluma maloniai pasklinda Voiničiaus kūne ir vargšelis nė nepastebi, kada užmiega. Pabūkime dar valandėlę šalia, klausydamiesi jo ramaus alsavimo, mus džiugina, kad jo plaučiai nurimo.

Mūsų dėmesį dabar atkreipia plonytis it styga šviesos pluoštelis, kuris krenta į kambarį iš koridoriaus ir baigia kelionę ant porcelianinio naktipuodžio po lova. Mus traukia lentų plyšiai grindyse – ten ir pranykstame.

*

Be ketvirčio septintą Voiničių pažadino trimito garsas, todėl ilgoką valandėlę negalėjo susigaudyti, kur esąs. Net nemuzikali ausis galėjo pagauti iškraipytą melodiją, tatau ji

pralinksmino ir pakėlė nuotaiką. Melodija jam atrodė pažįstama, tačiau taip, kaip pažįstami dalykai, genialūs savo paprastumu. Atrodo, kad jie visada buvo ir bus.

Mečislovas Voiničius buvo tikras bėdų maišas, o jo bėdas geriausiai išmanė net ne jis pats, o jo tėvas, Januaras Voiničius, emeritas ir dvarininkas. Tvarkė tą bėdų ūkį labai sumaniai, rimtai ir taktiškai, elgdamasis su jam patikėtu turtu, savo sūnumi, didžiai atsakingai ir – kas be ko – su meile, nors be didelių sentimentų ir tų visų „bobiškų jausmybių“, kurių taip nekenė.

Viena iš tų bėdų, prie kurios atsiradimo šiek tiek prisidėjo ir jis, buvo perdėta sūnaus baimė, kad yra slapta stebimas. Taigi jaunasis Voiničius daug dėmesio skyrė svetimam žvilgsniui, vis tikrindavo, ar neseka jo kas iš už anglių krūvos, iš už kampo, pro langą, kuriame štai krustelėjo užuolaida, pro raktų skylutę. Tėvo atsargumas ir įtarumas persikūnijo į sūnaus maniją. Voiničius nuolat jautėsi taip, tarsi svetimas žvilgsnis būtų koks lipnus daiktas, prisisiurbias prie jo nelyginant gliti ir šlykšti dėlės burna. Todėl visada, kiekvienoje patalpoje, kur ketino praleisti naktį, atidžiai apžiūrėdavo užuolaidas languose, popieriaus gniužulėliu užkišdavo rakto skylutę, patikrindavo, ar sienoje nėra skylių, ar kas netyko plyšiuose tarp lentų, pasižiūrėdavo net už paveikslų. Reikia pasakyti, kad pensionuose ir viešbučiuose slaptas stebėjimas nėra jau toks nerealus – kartą, kai su tėvu jiedu apsistojo viešbutyje Varšuvoje per vieną iš tų

vizitų pas sveikatos specialistą, jaunas Voiničius sienoje aptiko taisyklingą skylę, negrabiai užmaskuotą margame tapetų rašte, ir, be abejo, užklįjavo ją duonos gumulu, o kai rytą mėgino iššniukštinėti, kas ir iš kur galėjo stebėti svečius, atrado, kad už sienos yra tarnybinė laiptinė, kuria naudojasi viešbučio personalas. Eureka! Vadinasi, jam ne manija. Žmonės šnipinėja. Jiems be galo patinka tai – žiūrėti į žmogų, kai šis apie tai nenutuokia. Vertinti, lyginti. Toks slapta stebimas žmogus tampa beginklis, tampa nieko nenujaučiančia, bejėge auka.

Pakirdęs tučiuojau ėmėsi rašyti tėvui naujienas, reikėjo nuraminti gimdytoją. Rodė, kas čia tēr, keli paprasti žodžiai, tačiau sekėsi ne per geriausiai, apstingusi ir silpna ranka neklausė. Todėl sutelkęs visą dėmesį į ją, vedžiojo pieštuku po kreminį popierių bloknote odiniais viršeliais. Mielas judesys, mums jis patinka. Primena sliukų rausiamus suktus urvus po žeme ir kinivarpų išgraužtus spiralinius ornamentus medžio kamiene. Voiničius sėdėjo pataluose, pasiramstęs dviem didžiulėmis pagalvėmis. Ant kelių buvo pasidėjęs gudrų įtaisą – kažką panašaus į staliuką, kurio kojas atstojo patogus laikyti, žirnių prikimštas maišas.

Iš pradžių radosi du skaičiai, sudarydami „13“, paskui tiesus pagaliukas ir kryžiukas – „IX“, po šių dar keturi skaičiai išsirikiavo į „1913“. Toliau išsiraitė užrašas „Görbersdorf“, kelis kartus pariebintas. Ypatingas dėmesys buvo skirtas umliautui. Paskui jau pieštukas pasileido per

popierių lygiai ir energingai. Grafitas traškėjo, popierius dubo po apvaliais raidžių pavidalais.

Kambarys buvo kuklus, bet įrengtas patogiai. Du langai žvelgė į gatvę ir upelį, tekantį pro namą, nors vaizdą kiek drumstė vašeliu nertos užuolaidos. Prie vieno iš langų stovėjo apskritas staliukas ir du patogūs, apmušti, truputį jau apzulinti krėslai, galima sakyti, foteliai – jaukus kampelis, jei kas norėtų paskaityti. Į kairę nuo durų buvo lova su mediniu, dailiai puoštu galvūgaliu, šalia – spinta. Tualetinis stalelis stovėjo į dešinę nuo durų. Sienos buvo apmuštos tekstiliniais tapetais su plačiais šviesiai mėlynais dryžiais, todėl kambarys atrodė aukštesnis ir erdvesnis, nei buvo iš tikrųjų. Ant sienų kabojo graviūrų iš egzotiškų kraštų: kaimenė kiškių ir banda hienų.

Mečislovas Voiničius lenkiškai trumpai išdėstė savo kelionės įspūdžius, pavertė tūkstantį devynis šimtus pėdų į metrus (jam išėjo beveik penki šimtai) ir pažymėjo tuos skaičius savo nupieštame žemėlapyje, vaizduojančiame jo kelionę nuo Lvovo iki čia. Trumpi komentarai daugiausia buvo apie maistą kelionės metu. Toje vietoje, kur buvo „Vroclavas/Breslau“, prirašė: „Geltona moliūgų sriuba, antram patiekalui: piurė su spirgučiais, kopūstai ir maltinis, visiškai toks pat kaip mūsų kotletas. Desertui – vanilinis pudingas su bezė ir vaisių kompotas, labai gardus.“ Žemiau prirašė: „Sumokėta 5 markės.“ Buvo žadėjęs tėvui kasdien parašyti keletą žodžių apie savijautą, nors iš tiesų nežinojo, kaip jaučiąsis, tad siuntė į Lvovą patiekalų aprašymus arba geografinius duomenis.